

Met of zonder God

Hilde Van Putten

// Dat twee BV's worden uitgenodigd om een zaal te doen vollopen, is in Vlaanderen niet ongewoon. Dat de ene gelovig is en de andere niet, en dat ze het uitgerekend over geloof, overtuiging, ethiek en zingeving hebben, is zeldzamer", aldus Jan De Volder in het opinieweekblad *Tertio*, nr. 102 (januari 2002).

Toen vond de eerste van een reeks provinciale avonden plaats, georganiseerd door de Kristelijke Arbeiders Vrouwenbeweging (KAV) en het Humanistisch Vrijzinnig Vormingswerk (HVV), twee levensbeschouwelijk gekleurde vormingsbewegingen, actief op het sociaal-cultureel middenveld. In de geschiedenis van beide, een uniek feit; voor Vlaanderen, een historisch feit. In de hoofden van vele Vlamingen gebeurde hier misschien wel een aardverschuiving.

Ondertussen werden verscheidene gelijkaardige initiatieven georganiseerd. Een duidelijk teken van een veranderend levensbeschouwelijk klimaat.

ER WAS EEN TIJD

Het is nog niet zo lang geleden dat in Vlaanderen katholieken genoeg hadden aan zichzelf en vrijzinnigen in een eigen, veeleer gesloten midden vertoefden.

Niet langer dan twintig jaar terug was de Vlaamse leefomgeving gebrandmerkt door een overheersend levensbeschouwelijke, meestal katholieke stempel. Je werd in een katholiek gezin geboren, je ging naar de katholieke school, je ouders lazen een katholieke krant, je was lid van een christelijke jeugdbeweging, bij ziekte ging je naar een ziekenhuis dat de naam droeg van een heilige... Zelfs de duivenbond en de fanfare waren

katholiek! Alles ademde dezelfde sfeer uit. Maar tegelijk was er veel sociale druk om in het rijtje te lopen. Een gelijklopend verhaal is er aan vrijzinnige kant. Ook daar ontbrak het niet aan sociale druk en evenmin aan dogmatisme.

Op microvlak was er bitter weinig contact tussen beide gezindheden. Net zo min als tussen socialisten en katholieken overigens. Ze reden als het ware op parallelle wegen en kwamen elkaar op de lange weg van geboorte tot dood nauwelijks tegen. Er was zelfs een taboe mee gemoeid. Spelen deed je niet met kinderen die 'anders' dachten dan in het eigen gezin. Doorheen Vlaanderen liep een denkbeeldige grens.

Ook op macrovlak is er tussen beide gezindheden veel strijd geleverd. Het terreinwinvend atheïsme uitte zich in fel anti-klerikalisme, een georganiseerd verzet tegen de domi-

Hilde Van Putten is algemeen pastor KAV.

nante impact van de religie op de samenleving. Vrijzinnigen kwamen scherp uit de hoek aanzien van de Kerk en ver-weten haar te teren op machts-privileges. Vaak terecht. Soms ook helemaal niet. Van hun kant beschouwden katholieken al wie vrijzinnig was als te mijden. Vijandschap is geen te sterk woord om deze relatie - of het gebrek eraan - te omschrijven. De Schoolstrijd staat gegrift in het geheugen van velen, een herinnering waarbij men zich op zijn minst nog altijd ongemakkelijk voelt.

Op vele plaatsen vind je nog sporen van die onverzoebaarheid van overtuigingen terug. (En laaide onlangs niet het vuur van de Schoolstrijd opnieuw op?) Vooroordelen leven ook vandaag nog.

Een gezond pluralisme, waar alle gezindheden in respect en gelijkwaardigheid én op interactieve wijze aanwezig zijn, lijkt nog verre toekomstmuziek.

En toch... er is ook die andere werkelijkheid. In snel tempo zijn we in een totaal andere levensbeschouwelijk gekleurde samenleving terechtgekomen. Waar eertijds de kerktoren het middelpunt van het dorpsleven uitmaakte en uitnodigde de hoogte en de dominantie van haar toren letterlijk te nemen, staan nu het cultureel centrum annex sportcomplex centraal. Daar zijn verschillende gezindheden thuis. "De tijd van vaste zekerheden is voorbij. En die van eeuwige waarheden, als geestelijke kathedralen oprijzend en die een vrij eenvoudig wereldbeeld aanreikten, meer berustend op geloof dan op wetenschappelijke inzichten, is achterhaald", aldus Mark Eyskens in *Leven in tijden van godsverduistering* (Tielt, Lannoo).

Tegelijk speelt het fenomeen van democratisering en mediatisering van zingeving. Ieder

individu sprokkelt zijn eigen persoonlijke mening bij elkaar. Niemand zal het vandaag in zijn of haar hoofd halen je erop attent te maken dat je niet duidelijk kiest. Niet-kiezen en nergens thuishoren is aanvaard, veeleer dan verdacht.

In Europa vervangen rondpunten stilaan de kruispunten met stoplichten. Er wordt een keuze

van wegen aangeboden. Zingeving heeft vele zoek- en vindplaatsen. Haar bronnen zijn wereldwijd. Een levensbeschouwelijke globalisering?

VERANDEREND TOT VERANDERD: NIET VANZELFSPREKEND

Evolutie is het kernwoord van onze tijd. De voorbije eeuw heeft de mens tegen een moeilijk te verwerken ritme tal van wijzigingen doorgemaakt. De 21ste eeuw zal nog meer verandering brengen. Wellicht in ijltempo. Zo kondigt het technologisch tijdperk zich althans aan. Maar ook op het vlak van zingeving is de snelheid waarmee vertrouwd gewaande bestaansredenen worden omvergeworpen en er andere in de plaats komen duizelingwekkend. En zoals bij elke evolutie zijn er positieve en negatieve kanten. Elke verandering gebeurt met horten en stoten, met botsen en soms onzacht neerkomen, met vreugdevolle ontdekkingen, maar evenzeer met conflicten.

Je merkt groeiende openheid en respect voor andere overtuigingen. Colloquia worden georganiseerd met als inzet een ontmoeting tussen de verschillende levensbeschouwingen

Hilde Van Putten

Socialisten en katholieken reden als het ware op parallelle wegen en kwamen elkaar op de lange weg van geboorte tot dood nauwelijks tegen.

”

die Vlaanderen rijk is. Je kunt haast geen krant of tijdschrift openslaan, geen actualiteitsprogramma op tv bekijken of je zit midden in debatten die raketings of rechtstreeks te maken hebben met Kerk en staat, religie en liberalisme. Je merkt ook verborgen agenda's. Sommige politieke tussenkomsten getuigen van machtspeel: een verdoken schoppen vanuit een onverwerkt verleden of een duidelijke afrekening met het verleden. Het is merkwaardig dat in sneltreinvaart heel wat dossiers op het publieke forum besproken werden: kruisbeelden in openbare gebouwen, financiering van de bedienaars van de eredienst, en onlangs de kwestie over hoe open het vrij onderwijs zich moet opstellen tegenover niet- en anders-gelovigen. Staf Nimmegeers schrijft in *Vrouw & Wereld*, maart 2002: "Zowel langs vrijzinnige als langs katholieke kant is er spontaan veel openheid aan het groeien. Met zulke dossiers dreig je weer die oude spoken uit de fles te halen. En krijg ze daar maar weer in!"

De secularisatie draagt haar steentje bij tot die snelle veranderingen, in brede zin een proces waarin de sacrale geladenheid van de werkelijkheid steeds meer teruggedrongen wordt ten gevolge van een toenemende rationalisatie. Positief benaderd kan secularisatie gezien worden als een proces van bevrijding en emancipatie en het herwinnen van zelfstandigheid uit de bevoogding van autoriteit en traditie. Hoewel geen *a priori* garantie, kan het secularisatieproces ruimte bieden voor ware universaliteit en tolerantie. Voor anderen zal secularisatie gelijk staan aan het verlies van een rijke traditie en *dito* cultuur, de afbraak van zingeving, de ondermijning van het zuilgebonden

sociaal weefsel, de doorgedreven individualisering, de totale ontworteling enzovoort. Maar het ene antwoord sluit het andere niet uit. Zoals meestal gaat het bij zo'n drastische evolutie om een mengeling van beide.

Wat er ook van zij, de evolutie toont aan dat de secularisatie tot nu toe verloopt in een steeds voortschrijdende tred. Vlaanderen is een van de meest gesecculariseerde regio's van Europa. De openbare cultuur is niet alleen onttoverd, ze is ook in grote mate onverschillig geworden tegenover elke religieuze legitimatie in het openbare leven. Ja, ze is zelfs antireligieus geworden. Het zijn de gelovigen die zich nu moeten verantwoorden in een klimaat van algehele dominantie van het existentiële atheïsme in al zijn vormen.

Hier en daar wordt betwist dat de secularisatie voortschrijdt. Sommige sociologen en theologen beweren het tegendeel. Zij spiegelen hun mening aan de toenemende belangstelling voor zingeving, ethiek en religie. De succesrijke esoterische cursussen, de herwonnen belangstelling voor oude religies of het toenemend medicaliseren van religie... men kan het inderdaad niet ontkennen. Er zijn ook nog altijd verrassend hoge cijfers van bijvoorbeeld het aantal doopsels. Van alle in Vlaanderen geboren kinderen wordt nog altijd 73% gedoopt in de rooms-katholieke Kerk. Ook het aantal kerkelijke uitvaarten loopt slechts traag terug. Mensen kiezen er voor om de cruciale overgangsmomenten van dood naar leven, en omgekeerd, nog altijd te plaatsen onder een zekere spirituele bescherming. De wereld is niet 'onttoverd', zoals Carlos Steel beweert ('De religie in onze onttoverde tijd.

Hilde Van Putten

De evolutie toont aan dat de secularisatie verloopt in een steeds voortschrijdende tred.

”

Bedenkingen bij de secularisatie', in: *Lessen voor de 21ste eeuw*. Leuven, Davidsfonds), wel soms verward in haar beleving. Een kerkgebouw wordt betreden in bikini en *short*, terwijl men zijn ijsje verder opeet. De eerste communieviering lijkt meer op een kermis dan op een religieuze viering. Respect, stilte en stilzitten zijn er niet meer bij.

PUBLIEKE SFEER VERSUS INDIVIDUEEL GEDRAG

Het onderscheid dient mijns inziens gemaakt tussen de publieke sfeer en het individueel gedrag. Er mag in Vlaanderen dan wel een openlijke secularisatie zijn, en zeker binnen het publieke en het politieke debat, de onttovering geldt niet voor de persoonlijke sfeer en zal er misschien nooit totaal doordringen. Filosofen debatteren immers al sinds eeuwen over het al of niet inherent religieuze karakter van de mens als de evidentie en de bestaansreden zelf van het wezen 'mens'. Van die laatste orde is de uitspraak van Mark Eyskens: "Een niet-zinzoekende mens is een onmens, weliswaar met de verzachtende omstandigheid dat hij dit meestal niet beseft." (*ibid.*). Eerlijkheid gebiedt het onderscheid te maken tussen zingeving en religie of geloof. Jaap Kruithof zegt desbetreffend, merkwaardig genoeg, dat religie nodig is. Maar het kan volgens hem evengoed een religie zonder God zijn.

Het individueel religieus bedrijf blijft echter steken op een niveau van maatschappelijke verwaarloosbaarheid, precies omdat het beperkt blijft tot het individuele, private domein. Illustratief hiervoor is het internet. De zoekmachines die je op weg zetten om in het kluwen van sites je weg te vinden, geven de grote categorieën aan: actualiteit, politiek,

vrije tijd enzoverder. Maar religie of zingeving ontbreken stevast op het lijstje. Ze worden officieel dus niet meer als existentieel gezien voor het publieke leven. Maar geef je het niet op om als eenzaam, maar sterk gedreven surfer op zoek te gaan naar bijvoorbeeld spirituele teksten, dan kun je via een doodgewone zoekopdracht juist oneindig veel *sites* ontdekken, verspreid over alle talen en religieuze bronnen. Als individu kom je op dit nieuwe medium wel aan je trekken. Je vindt er de meest extravagante bronnen en teksten terug... voor je meest persoonlijke verrijking.

De individualiteit van religie is echter geen toeval. De overgang van publiek beheerste zingevingsverhalen naar individuele bronlaving is een bewuste evolutie. Zingeving is gaan behoren tot het private domein. Sterker, ze wenst daar ook te blijven. Slechts weinigen worden met graagte geappelleerd op hun religieus aanvoelen of hun overtuiging. Je vraagt niet naar de overtuiging van iemand, net zo min als je naar zijn of haar maandinkomen polst. Een bedenkelijke evolutie, zeker als je weet dat met religie vandaag tegelijk veel geld wordt verdiend in de alternatieve sector. Je kunt, mits betaling, iemand inhuren voor een geboorteritueel...

Bij het individuele *bricoleren* ontbreekt een gezamenlijk visioen dat cement kan zijn voor de samenleving. Dit zou haar op lange termijn wel eens nefast kunnen worden. De rangen werden opengegooid. Het zuilgebonden sociale weefsel taant. De pluralistische of neutraal getinte nieuwe bewegingen doen het niet noodzakelijk beter. Ook hun netwerken verbrokkelen en zij hebben evenzeer af te rekenen met het groeiend individualisme.

In een klimaat zonder duidelijke windrichting verliezen sommige mensen het noorden:

waarop kun je je visie in het leven bouwen? In wie of wat moet je nog geloven? Wie brengt waardeschalen aan? Wat is nog het eigene van het christen-zijn?

Een groot aantal mensen, ook jongeren, voelt zich verloren in een veelheid zonder structuur. Het gevaar is reëel dat zij hun zingevingskaders zoeken in sektaire, fundamentalistische middens. Of deze kringen zoeken hen zelf op. Anderen sprokkelen zonder enig probleem hun eigen zingevingskader bij mekaar; ze *shoppen*. Wat karikaturaal gezegd is het resultaat dan een compilatie van wat humaniteit, een dosis *new age*, een pakketje boeddhisme en een aanbieding *kicking* met kunstmatige pepmiddelen. Hoewel dit beeld natuurlijk aan tal van jongeren onrecht doet.

Duidelijk is alleszins dat de inwoners van Vlaanderen nog niet hebben leren leven met al deze nieuwe tendensen. Verschillende mens-, wereld- en godsbeelden leven door elkaar. Sommige Vlamingen vertoeven nog in de premoderne tijd, andere hebben zich aangepast aan de moderniteit, en hoe jonger men is, hoe meer men de postmoderne mentaliteit geassimileerd heeft. Verwarring is troef als generaties en diverse beelden tezamen vertoeven. En dat doen ze elke dag.

SAMEN DE BOOT IN

Wat nog duidelijker is: het zijn moeilijke tijden voor overtuigde mensen die toch nog taal en teken geven aan hun overtuiging. Christenen en andere gelovigen alsook vrijzinnige humanisten lijden onder het gebrek aan visie. Nog te vaak wordt vrijzinnigheid gelijkgeschakeld met afhaken van eender welke *sérieux* in het leven. Vrijzinnigheid als

Hilde Van Putten

Zingeving is gaan behoren tot het private domein. Sterker, ze wenst daar ook te blijven.

”

synoniem voor onverschilligheid dus. Maar het tegendeel is waar. "We moeten een tegenwicht vormen tegen het alom zich heen grijpende materialisme en de levensbeschouwelijke onverschilligheid," zegt HWV-studie-medewerker Kris Velter in een vraaggesprek in het weekblad *Tertio*. Net dat argument maakte dat HWV en KAV van meet af aan goedgestemd waren tegenover elkaar. Tal van keren reeds stapten vrijzinnige humanisten en vrouwen van KAV zij aan zij op in betogingen tegen bijvoorbeeld onverdraagzaamheid of tegen de oorlogszucht van de Verenigde Staten.

Het gesprek met andersdenkenden had al een gezamenlijk vertrekpunt.

De KAV achtte de tijd rijp om haar leden uit te nodigen in dialoog te gaan met bewust andersdenkenden, als een kans om zich opnieuw te positioneren in een veranderd leefklimaat. Het HWV sprong enthousiast mee op de kar. Na heel wat discussie werd geopteerd voor een laagdrempelig initiatief. De keuze viel niet op het in gesprek brengen van twee deskundigen uit de eigen organisatie. Wellicht was hier en daar het gesprek dan wel meer gefundeerd verlopen. Maar waarschijnlijk had zulke affiche weinig mensen aangetrokken. Door BV's in te schakelen, werd een kleine duizend mensen bereikt. De dubbele doelstelling was de ander te leren kennen en waarden én de eigen overtuiging door middel van de confrontatie te verdiepen. "We leven in een wereld met heel veel verschillende overtuigingen naast elkaar, maar het hoeft al lang geen probleem meer te zijn", aldus KAV bij haar bekendmaking van het initiatief.

KAV en HWV zochten presentatrice Viona Westra aan om in de haar typerende dynami-

sche stijl een aantal vragen en dilemma's voor te leggen aan de kandidaat-BV's: een actuele kwestie, een ethische stelling, een dilemma, een persoonlijke vraag...

Na de zes avonden (één avond diende ontdubbeld wegens groot succes) bleek dat het opzet, de eerste avond uitgezonderd, positief geëvalueerd werd. Op 86% van de ingevulde evaluatieformulieren werd 'goed' tot 'zeer goed' aangevinkt. Soms werd wel het onderscheid gemaakt tussen een positieve evaluatie van het initiatief als zodanig en de inhoud van het debat, dat soms te weinig naar de diepte ging. Maar tussen de deelnemers was het gesprek over en weer wel degelijk goed aangezwengeld. Dat was te merken aan de vele late debatten die, na afloop, tot in de erg late uren voortduurden in de cafetaria!

PUNTEN VAN GELIJKENIS EN VAN VERSCHIL

Tevens leverde de voorbereiding van 'Met of zonder God' boeiende gesprekken op tussen de leden van het werkgroepje. Enkele verschillpunten vormden de speerpunten in de discussies. Merkwaardig genoeg kwamen dezelfde *items* op de debatavonden telkens terug.

- Ben je een gelukkiger mens als je gelooft in een hogere zin en macht?

De vrijzinnige gesprekspartners prezen de gelovigen gelukkig om te kunnen terugvallen op een hogere zin en daardoor meer zekerheid in het leven te verwerven (zie verder).

- Zijn er expliciet christelijke waarden of zijn het humane waarden, in praktijk gebracht vanuit een christelijke motivatie?

Hieraan ligt de positieve vaststelling ten

gronde dat niet-gelovigen zich voor dezelfde zaken inzetten, vaak in dezelfde organisaties.

- Als je God niet kunt bewijzen, is die dan geen zinsbegoocheling?

Dit bleek een moeilijk punt van discussie

omdat godsbewijzen per definitie in gebreke blijven.

- Is religie niet voorbijgestreefd omwille van de rationaliteit?

Deze vraag blijkt meermaals een breekpunt tussen gelovigen en niet-gelovigen. Onlangs nog in het tv-programma *Nachtwacht*

hield kardinaal Danneels, en met hem elke gelovige, een kater over aan dit soort gesprek dat niet méér dan een dovemansgesprek blijkt te kunnen zijn.

Waar het in de debatten om de meer concrete en actuele vragen ging, kwamen de verschillpunten het sterkst naar voren. Daaronder twee op dat ogenblik erg actuele thema's: het ethisch vraagstuk over euthanasie en de positie van het godsdienstonderricht in het onderwijs.

Daartegenover waren er ook opmerkelijke punten van overeenkomst die nagenoeg altijd terugkeerden.

- Het feit dat een overtuiging de noodzakelijke voorwaarde is om zin te geven aan je leven, zodat je niet meegesleurd wordt in de materialistische en hedonistische stroming van de tijd.

- De gezamenlijke strijd voor een rechtvaardige samenleving waarin elke mens kansen moet krijgen op ontplooiing, materieel welzijn en geluk; ook het aspect 'mensenrechten' werd praktisch altijd vermeld.

Twee van deze *items* zal ik hier verder uitdiepen.

Hilde Van Putten

Dé uitdaging van het ogenblik in Vlaanderen is een 'gezond' pluralisme.

”

Heeft religie geen recht van bestaan meer na de rationaliteit?

De rationaliteit heeft de religie teruggedrongen en gedemodeerd, maar heeft ze haar totaal kunnen verdringen?

Met de opkomst van de wetenschap werd het steeds minder nodig een beroep te doen op God als buitenwonende oorzaak van de dingen die gebeuren. De grote luchtballon, transcendentie genaamd, is lek geslagen (Eyskens, *ibid.*). De mens staat centraal als degene die meer en meer bij machte blijkt om oorzakelijkheid te kunnen nagaan, te bewijzen en te bewerken. Met duizelingwekkende resultaten tot gevolg. Het laat zich raden welke evoluties ons nog allemaal boven het hoofd hangen: de menselijke genen volledig in kaart, klonen binnen bereik... Rationaliteit en wetenschap schijnen geen grenzen te kennen. De blik wordt niet meer naar de hemel gericht, maar naar de wetmatigheid van de dingen zelf. Religie lijkt wel voorgoed ontmaskerd.

Nieuwe natuurwetenschappelijke inzichten hebben het noodzakelijk gemaakt een religieuze duiding van mens en wereld kritisch te bevragen. Bepaalde verklaringen en inzichten die eeuwenlang op gezag van Schrift of traditie golden, zijn door de moderne wetenschap achterhaald. Het geloof in de schepping en het doel dat er achter schuilgaat, is een moeilijk iets in het licht van een wetenschappelijk hypothese van een werkelijkheid zonder begin en zonder einde. Begrijpelijk dat mensen in de war geraken, zeker als een kerkelijke overheid, in weerwil van wetenschappelijk onderzoek, andere (geloofs)waarheden blijft voorop stellen.

Hoe kunnen moderne gelovigen zich verzoenen met rationaliteit en wetenschap?

Hier staat de gelovige in een erg kwetsbare positie tegenover de vrijzinnige. Allereerst omdat hij of zij moet bekennen dat vroegere geloofswaarheden die voorhielden een wetenschappelijke basis te hebben, futiel en zelfs foutief blijken te zijn. Maar vooral omdat tegen een overvloed van kennis de gelovige met de mond vol tanden staat. Hij spreekt een andere taal. Wetenschap geeft feiten en mogelijkheden om de natuur te beheersen. Filosofie en religie leveren inzicht over hoe in het leven te staan, wijzen een weg naar houding en handelen, spreken van wijsheid met eeuwigheidswaarde. De lenzen van de microscoop beschrijven en vatten samen. De religie kijkt, legt inhouden vast en componeert levenshoudingen.

Ze worden nogal eens tegenover elkaar gesteld: religie als pure subjectiviteit en wetenschap als pure objectiviteit. Geen van beide wordt recht gedaan door hen in een extreme positie te vangen. Want er zijn wetenschappers die gefascineerd zijn door de gigantische vormenrijkdom binnen de levende natuur. Anderen hebben juist een religieuze ervaring bij de vaststelling van de adembenemende weidsheid van de kosmos. Evenzo brengen mensen sinds hun ontstaan overweldigende ervaringen van geboorte, liefde, vreugde, lijden en dood in verband met God.

Willen wij, gelovigen in de transcendentie, en vrijzinnigen of agnosten elkaar goed verstaan, dan is het beter af te stappen van polarisaties en de werkelijkheid te aanvaarden als multidimensioneel. Gelovigen moeten af van hun complexen als zij onvoldoende rationeel weerwerk kunnen leveren t.a.v. de rationaliteit en de wetenschap. Maar wil eender welke religiositeit "nog een zinvolle toekomst tegemoet zien, dan zal zij zonder enige terughou-

dendheid de autonomie van de mens moeten omarmen" (Raf Mertens, 'Denken en dromen na Darwin', *TGL*, jg. 58, 2002).

Vrijzinnigen zullen op hun beurt moeten afstappen van het voortdurend uitdagen van de gelovigen tot het leveren van een godsbevijs, omdat dit per definitie niet kán en het de gelovige in voortdurende verlegenheid brengt.

Aanwezigheid van een gegronde overtuiging als voorwaarde voor een zinvol leven

Zonder uitzondering kwam het op de zes avonden in min of meer gelijke bewoordingen aan bod van de kant van de vrijzinnige BV: "Ik benijd jullie, gelovigen. Door te kunnen geloven in een hogere macht, verkrijg je meer zekerheid en veiligheid in het leven." Maar meestal was de reactie aan gelovige zijde er, verrassend genoeg, één van protest. Men bleek er niet mee gediend dat geloof gelijkgesteld werd met een soort zielenrust. Alsof geloven er enkel zou zijn in noodsituaties. Een goedkoop en bijdehands middelje troost. 'Opium voor het volk'.

Als het daarbij blijft, zou geloven maar een povere bestaansgrond hebben, één die met de minste rukwind zou kunnen weggeblazen worden.

Kortom, hoe een compliment kan stuiten op kritiek. Uit de reactie blijkt dat de andere zich minstens niet ernstig genomen voelt. Wat is dan het element waaraan de gelovige zich stoort?

Een antwoord is te vinden in het onderzoek van godsdienstpsycholoog Gordon Allport. Hij maakt in zijn persoonlijkheidstheorie een onderscheid tussen intrinsieke en extrinsieke gelovigen.

Intrinsieke gelovigen zijn bezig met het geloof zelf, met de inhoud ervan. Ze hechten veel belang aan de boodschap van de religie die ze aanhangen. Ze stellen kritische vragen. Ze ontplooien hun religie. Ze hebben evengoed twijfels. Ze zijn niet altijd even tevreden met de eisen die de geloofsinstantie aan hen stelt, maar ze kiezen toch expliciet en met overtuiging voor hun geloof.

Extrinsieke gelovigen geloven om niet-religieuze motieven. Ze hangen een geloof aan omdat de maatschappij dat verwacht en omdat ze door er zich aan te conformeren er macht en aanzien mee kunnen verwerven. Hun geloof stelt hun ook wel eisen, maar daar leggen ze zich gedwee bij neer. Ze houden zich strikt aan de door hun godsdienst opgelegde dogma's en regels. Kritische vragen stellen ze zich weinig. Kritiek op de eigen instanties is zelfs te mijden.

Deze bijdrage van Allport is uiterst belangrijk omdat de aandacht daardoor verschoven is van al dan niet geloven naar de manier waarop mensen met geloof en geloofsinhouden omspringen.

Allport geeft hiermee aan dat 'de' godsdienst niet bestaat, evenmin als 'de' gelovige. Voor de vrijzinnigheid zijn wellicht dezelfde categorieën van toepassing. 'De' vrijzinnigheid en 'de' atheïst of 'de' agnost behoren evenzeer tot de wereld van de fictie.

Zijn theorie verduidelijkt ook waarom het zo moeilijk was BV's te vinden voor een debat als dit. Er werd namelijk van beide sprekers verwacht dat zij tot de intrinsieke aanhangers van hun gezindheid behoren. De hen voorgelegde vragen peilden naar motivatie en keuze en vereisten dus weldoordachte intrinsieke antwoorden.

Hilde Van Putten

Je merkt groeiende openheid en respect voor andere overtuigingen.

”

GEZOCHT: 'GEZOND' PLURALISME

Het is overduidelijk dat dé uitdaging van het ogenblik in Vlaanderen een 'gezond' pluralisme is. Een goed begrepen pluralisme is geen ontkenning van de eigen identiteit omwille van de ander, maar net het omgekeerde: het respectvol omgaan met het anders-zijn van de andere. En dit zonder te vervallen in relativisme. Vlug gezegd, maar niet zo makkelijk gedaan, zo blijkt. Het vraagt in Vlaanderen

nog een hele periode van herpositionering. De empirische realiteiten lijken soms nog onverzoenbaar. Maar het belangrijkste obstakel voor het tot stand komen van een gezond pluralisme kan alleen maar weggewerkt worden in de hoofden van individuele mensen van welke gezindheid ook. Hiertoe was 'Met of zonder God' een aanzet. Er zullen nog tal van interlevensbeschouwelijke initiatieven onder een positief en open gesternte nodig zijn, willen we ooit zover geraken.